

УДК 007 : 304 : 070

Панченко С.А.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

**НАЦІЄТВОРЧІ ІНТЕНЦІЇ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДОРОБКУ
МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Михайло Петрович Драгоманов, людина різнобічних наукових зацікавлень і спрямувань, широкого діапазону практичної дії, є однією з ключових постатей в українській суспільно-політичній думці XIX ст.

Впродовж усього життя він заглиблювався в історію власного народу і народів Європи, прагнув осмислити шляхи людської цивілізації й на підставі цього намалювати ясну перспективу творчого саморозвитку України. В основі його невтомного творчого і громадського життя було слово, звернене як до прихильників, так і до опонентів – у сотнях статей, наукових розвідок, листів.

Драгоманов завжди вказував на те, що він українець, відзначаючи в такий спосіб свою належність до української нації. На протигагу тій або іншій формі політичного відособлення, він бачив найпекучішу з проблем України в її культурно-національному самовизначенні. Лише розвій самостійної української культури може піднести культурний рівень українських народних мас і ввести Україну в сім'ю європейських цивілізованих народів. Митець справедливо зазначав, що тільки тоді, коли «ми покажемо свою силу хоч на частині своєї землі, зверне на нас увагу і Європа». Крім того, на думку Драгоманова, українцям слід позбутися надії, що «вони можуть чогось досягнути без політичної й культурної праці» [2].

Національно-історичне питання в українському визвольному русі другої половини XIX століття було одним із факторів становлення державницько-визвольної ідеології в українському національно-визвольному русі. Один із його провідників – Михайло Драгоманов утвердив це питання не тільки в українському, а й в європейському русі.

Сучасна йому українська інтелігенція, вважав М. Драгоманов, не мусить залишати свій народ, «не йти з України», а повинна «упертись на тому, що кожний чоловік, вийшовший з України, кожна копійка, потрачена не на українську справу, кожне слово, сказане не по-українському, – єсть видаток з української мужицької скарбниці, видаток, котрий тепер при нинішніх порядках не звернеться в неї ні звідки» [1, с. 86].

М. Драгоманов неухильно провадив тезу про необхідність освіти українською мовою, проти її заборони висловлював протести на паризькому та віденському літературних конгресах, у численних публікаціях італійською, англійською, французькою мовами.

Значний внесок зробив М. Драгоманов і у виборюванні прав української літератури, що формувала не лише естетичні та духовні риси суспільства, але й політичну культуру його. Отже, шлях розвитку національної ідеї, за М. Драгомановим, мав би призвести українство до національного відродження в союзі з іншими народами царсько-самодержавної Росії у формі саме федеративного влаштування. Бо й справді, в ту епоху, коли діяв М. Драгоманов, історичні обставини не могли створити умов для творення незалежної суверенної держави.

На формування творчої індивідуальності М. Драгоманова як публіциста вплинув ряд чинників. Природне чуття мови, уміння точно й образно

висловити свою думку, використовувати виразові засоби різних мовних рівнів, постійна робота над шліфуванням своїх текстів сприяли виробленню власного «почерку» в українській публіцистиці. До цього слід додати всебічну освіченість та високий рівень ерудиції, знання десятка іноземних мов, фольклористична та етнографічна праця, яка дозволила вивчити усі мовні та соціокультурні відмінності етнічних груп українців, а також інтерес до історії та творів української та світової літератури [5].

Стильовій манері публіциста притаманна блискуча форма викладу думки (стиль Драгоманова гармонійно поєднує в собі високий ступінь емоційної наснаженості, переконаності та бездоганну логічність висновків), багато важить те, що цей майстер публіцистичного слова працював «на зламі» реальних, болісних, трагічних протиріч тогочасного суспільства. Насамперед йдеться про суперечності між об'єктивною потребою національно-державного самовизначення України (цю потребу Драгоманов не тільки визнавав, а й історично обґрунтував у статті «Пропащий час») та «громадівською» самоврядною демократією, в ідеали котрої свято вірив письменник, наголошуючи на тому, що держава спирається на відповідну високорозвинену громадську та національну інфраструктуру на місцях; про суперечність між загальноросійською демократією, з якою Драгоманов щиро прагнув співпрацювати, та її тоталітарно-шовіністичними нахилами, які він бачив уже тоді.

Висвітлюючи мету національного та культурно-просвітницького розвитку, Михайло Петрович намагався оживити національні традиції сучасним суспільно-політичним змістом. З його погляду чільним серед завдань визвольного руху України було її повернення до сім'ї вільних і культурних європейських народів, до цінностей та засад сучасної цивілізації, з розвитком якої була міцно пов'язана Україна в минулому. Наголошуючи на життєвій необхідності «європеїзації» українського національного руху, Драгоманов тим самим тільки логічно з'єднував розірвану історію України з часами неперервних перемог національно-визвольних рухів народів Європи [3]. А оскільки й минуле, і майбутнє вітчизни бачились Михайлу Петровичу в європейському суспільно-політичному просторі, він і закликав земляків не перебільшувати реального значення рис національної «окремішності» українців від сусідніх народів, а бачити за цими зовнішніми рисами спільні інтереси та тенденції загальноєвропейської інтеграції. Впевнений, що єдиний слушний шлях поступу українців – це рух до європейської цивілізації, Драгоманов не тільки теоретичні орієнтири цієї мети накреслював, а й усім своїм талантом ученого, публіциста, політичного діяча служив їй.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Драгоманов М. П. Пропаший час: Українці під Московським царством, 1654–1876. Український історичний журнал. 1991. № 9. С. 131–143. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_1991_9_131.
2. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Вибране. Київ: Либідь, 1991. С. 256–261.
3. Іванова Л. Драгоманов про національне питання. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Ivanova_Liudmyla/M_Drahomanov_pro_natsionalne_pytannia/
4. Федченко П. Михайло Драгоманов : життя і творчість. Київ : Дніпро, 1991. 362 с.